

SZALAGYI CSILLA

Takács Zsuzsával

Verstörténetek¹

Beszélgetésünknek a *Verstörténetek* címet választottuk — Takács Zsuzsától véve a kifejezést² —, mely a versek több irányú megragadására is alkalmas lehet. Jelenthet ugyanis versekben kibontakozó történeteket. A versek megírása is történet, ez a vers keletkezéstörténete, mely hatásvonalak mentén rajzolja körül a költészetet. A harmadik jelentés pedig a verseket mint önálló létezőket jelölheti, melyeknek egyéni életútjuk van: elszigetelődhetnek vagy akár köteteket is életre hívhatnak.

Verstörténetek régóta kísérik költészetét. Mit jelent, hogy bizonyos versek valós személyeket sejtetnek a háttérben, sőt történelmi szereplőket is mögéjük képzelhetünk? Mindez dokumentumjellegűt fed? Esetleg a megjelenített személyek egyéni élettörténete bizonyos érzetek, érzelmek s az őket kíséző gondolatok megragadhatóságát segíti elő?

Mindnyájan sajátos történetek keretei között élünk, életünknek nemcsak szerzői, fő- és mellékszereplői vagyunk, elbeszélői, hanem önkényes vagy véltlen meghamisítói. De hadd kezdjem a választ még csak nem is egy versszereplő személyével, hanem az általam berendezett helyszín egyik fontos, ámbar, pontatlan emlékezetem miatt, valójában nem is létező tárgyi kellékével. Egy kitelepített rokoncsalád megőrzésre hozánk menekített zongorájáról beszélek, ami egy novellámban ott áll a szobánkban, a háború égésnyomait bőrén viselő parkettán. A nővérem, aki mindössze három évvel idősebb nálam, elképedt, amikor beszámoltam arról, hogy milyen fontos volt számomra a zongora, holott nem emlékszem arra, hogy játszottam volna rajta valaha. De hiszen nem is volt zongoránk! — tiltakozott. Meglepődtem én is, mert határozottan emlékeztem rá, hogy édesapám egy vénkisasszony kolléganője egy-egy estén ellátogatott hozzánk és zongorázott rajta. Világosan fel tudom idézni az 1952-es évnek azt a bizonyos téli estéjét. Nagy lakásunk egyetlen szobáját fűtöttünk akkoriban; ott húzódtunk össze mind az öten. Mi, a gyerekek egy idő után lefeküdtünk aludni, a szüleink hősiesen hallgatták a zenét. Pontosan emlékszem rá, hogy hol állt a zongora, hol ültek a szüleim, hol aludt az öcsém és a nővérem. Bármikor felidézem Fibich *Poemijét*, amit apám kolléganője játszott.

Verstörténeteimben szereplőim sorsát pedig saját sorsomként élem újra, csapásként, engesztelésként, elvesztett lehetőségként. Ez történt például a *Kalbeck a kertben* című régebbi, és az *M. emlékére* írott újabb versemben. Elolvastam Brahms titkárának monográfiáját. Meglepett a titkár érzéketlensége, az, hogy kívülállóként beszél a művész „különcségeiről”. Furcsának tartotta, mint beszámol róla, a zeneszobából kiáradó hangokat, és megbotránkozott Brahms különös viselkedésén. Isteni szerencsében részesült pedig, lelke mélyéig meg kellett volna rendülnie tőle. „Vonítást hallott, furcsa / duettet zenét és nyöszörgést, / zenét és fájdalmas panaszt...” — írom a versben. Beleláthatott, belehallgathatott a zene világrahozatalának kínjába és örömebe, de — stílszerűen szólva — Kalbeck, a zeneszerző titkára süketnek bizonyult. Másik említett versem pedig, az *M. emlékére* barátnőm édesanyjának történetét mondja el, akinek férje és 16 éves lánya Auschwitzban halt meg. Ő maga túlélte a háborút, orvos asszisztensként dolgozott a háború után, és a gyógyszeres szekrényből rendszeresen lopkodta a morfiumot. Végül drogfüggővé vált, mivel elviselhetetlen emlékein csak így tudott úrrá lenni. Az orvos rajtakapta, leszoktatta a drogról, beleszeretett és feleségül vette, s csakhamar megszületett az asszony má-

¹A beszélgetés eredeti változata elhangzott 2015 decemberében Budapesten, a Ciffra György Kulturális Központban

²Takács Zsuzsa: „Nekem már mindent szabad vagy mégsem?” In: *A csend történései. Szakralitás, Biblia a mai magyar irodalomban és művészetben*. Vigilia, Budapest, 2015, 173.

Közös az ábrázolt női sorsokban, hogy mindegyikük története valamilyen tragikus lényegiségre mutat, amelyet helyenként átleng az „életmentő ironia”³ (ahogy ezt egy alkalommal nevezte), de ezekben a költeményekben, melyek mö-

sodik kislánya, későbbi barátnőm. Előző élete emlékei azonban újra és újra elővették, azért a férje minden levelet, fotót eltüntetett a keze ügyéből, közös kislányukat pedig arra tanította, hogy ha szomorkodni kezd, terelje el anyja figyelmét valamivel. A történet hosszú és megrendítő. Barátnőm édesanyja 107 évig élt, s százéves kora körül újult erővel törték elő előző életének mozzanatai. A történetet egyes szám első személyben mondom el, akárha személy szerint velem történt volna meg.

Egyes életrajzok, visszaemlékezések, monográfiák vagy a bennük szereplő, másokra tett utalások erős hatást gyakorolnak rám. Íróként nem is tehetnék másként. A hősök helyébe képzelem magamat, valamást, drámai monológot vagy dialógust fogalmazok, véd- és vádbeszédeket tartok. Így lépett — Füst Milán szavaival élve — „lelkem színpadára” a méltatlanul elfelejtett, s mára egyre ismertebb zseniális szobrásznő, Camille Claudel, Rodin alkotótársa és szeretője, Paul Claudel, a francia katolikus író testvére. Rodin sosem tüntette fel nevét a szobrain, sosem utalt rá, melyik részlet, melyik szobor, szoborarc viseli magán Camille vésője nyomát. A szobrásznő megőrült, amikor Rodin otthagya, szobrait szétzúzta egy kalapáccsal, hosszú éveket töltött elmeegógyintézetben, és családja minden kapcsolatot megszakított vele. Hasonlóan kegyetlen volt Egon Schiele gyereklány modelljének, Wally Neuzillnak a sorsa is. *A látásról* című versem az ő nevében és helyette beszél. Wally Neuzill ráadásul nem volt művész, semmilyen formában nem önthette formába gondolatait, státusa a korabeli Bécsben alig különbözött egy utcalányétól. A Schieleképeken megjelenő merész meztelensége, a kitarulkozása mégis, valamilyen formában Schiele alkotótársává teszi őt. Versemben az öngyilkosságra készülő Wally Neuzill a festő vakságát panaszolja el. „Modellt állok neked még utoljára. / A Wally testére tapadó ruhában / legbotrányosabb alkotásod lesz. Én leszek / az összes bécsi lány között, ahogyan / mindig is kívántad a legmeztelenebb, / Csak annyit akartam volna mondani neked / hogy nekem végem, és ez lesír rólam. Mindenki / látja, csak te nem, aki a halál festője vagy.” A történeti hűség kedvéért meg kell jegyeznem, hogy Schiele gazdag feleségével és gyermekükkel együtt alig két év múlva a spanyolnátha áldozata lett, Wally pedig jócskán túlélte a festőt.

Tragikus életük és haláluk. Hogy nem teljesíthették be a sorsukat. Egyéniségük szétporlása. Különösen gyakori ez egyes női alkotók esetében, hiszen alkati érzékenységük meghaladja az átlagost, és sebzettségük női és művészi sorsukból adódóan kétszeres. Hadd idézzem Pilinszky egy másik kisebbségről írott megrendítő mondatát ez ügyben. Pilinszkyt egy auschwitzzi látogatáson megpillantott fotó „segítette hozzá” — megfogalmazása szerint — szemlélete „újriformálásához”. A fotót nyilván sokan ismerik: „egy falusi öregasszonyt hajtanak a kivégzőbarakk felé”. Az öregasszony körül két-három kisgyerek megy „a salakos út jóvátehetetlen közönyében. Hiszek abban — mondja Pilinszky —, hogy ami megtörtént, jóvátehetjük, még pedig személye-

gött dokumentumjelleg
sejthető, a drámaiság
jellemzően tisztán meg-
marad. Mi az, ami az
ő sorsukban különö-
sen megragadó?

³Nagy találkozások.

Takács Zsuzsával

beszélget Szőnyeg-

Szegvári Eszter és

Szénási Zoltán.

Új Forrás, 2012/ 3. 11.

*Verseiben az alanyi
megszólalás rendre ke-
rülőtut választ, az
India-ciklusokban pél-
dául Kalkuttai Szent
Teréz vallomásait ol-
vashatjuk. A vallomás-
tevő és a vallomás közé
ékelődik egy ismert nő-
alak, akinek leveleiből,
életrajzi eseményeiből
kibontakozik egy teljes
verstörténet. Miért
Kalkuttai Terézre esett
a választása, és hogyan
lehet az ő vallomásait
ilyen közeli nézőpont-
ból megírni?*

sen azokkal, akikkel megtörtént.” Azzal biztatom magam, hogy a későbbi korok valamilyen formában törleszthetik az előző idők adósságát, és hajlok arra, hogy elhiggyem azt is, amit Pilinszky sugall, hogy személy szerint azokkal, akikkel megtörtént.

Ami pedig az iróniát illeti, valóban életmentőnek bizonyul számomra. Ironikusan többnyire önmagamról beszélek, vagy arról a szituációról, melynek csapdájába esem. Az igazságosztó, magát a hősei fölé helyező író magatartása olvasóként és íróként is taszít. Ugyanezt mondhatom a pedagógiai célzattal született alkotásokról. Taszítanak, mert sugallatukat hazugságnak tartom. Mindez persze nem zárja ki az álarcok magunkra öltésének boldog költői játékát. Fellelegzéseként mintegy.

Pilinszky szerint a költészet a gyónás egyik formája. Tovább fogalmazva gondolatát, úgy hiszem, hogy *a gyónás* — egészen konkrétan Kalkuttai Teréz naplórészleteire és gyónási céduláira gondolok — a minden szerkesztést, tagolást nélkülöző vallomástétel katartikusabb lehet, mint a mesterien megszerkesztett, megírt, zenévé vagy látványvá formált alkotás. Elveszettsége, Istentől való elhagyottsága, iránta való vágyakozása mégis fájoan ismerős számomra. Gyónásnak, irodalmon kívüli műformának tartom egyébként Kalkuttai Teréz vallomásait, feljegyzéseit, céduláit nyersanyagá, amit felhasználhatok. Két utóbbi kötetben, a most készülő új és régi verseket tartalmazó, *Vak Remény* című, most összeálló gyűjteményes kötet új *India*-ciklusában (ahogyan az előző kötetek *India*-ciklusaiban is) én beszélek helyette, és egy-két töredék erejéig — s ezeket az idézeteket dőlt betűkkel jelzem — ő beszél helyettem. Ahogyan az előbbi bekezdésben Wally Neuzill vagy Camille Claudel beszélt, vagy Brahms megidézett, szöveggé formált zongorajátéka szólt. Néhány évvel a Kalkuttai Terézről szóló monográfia — és fenti szövegeinek magyar nyelvű megjelenése — előtt a *Newsweek*-ben már olvastam a boldoggá avatási peréről készült rövid beszámolót. Megrendített az az álláspont, hogy a per ügyésze szerint nem avatható boldoggá, mert hosszú karitatív tevékenysége során elvesztette istenhitét. Eszerint ő, a hatékony részvét világszerte ismert, sikeres, önfeláldozó áldozata és zsenije, aki ezrek és tízezrek életét mentette vagy változtatta meg, aki a misztikusok által ismert „sötét éjszakában” élt hosszú évtizedeken át, istenhitének elvesztése miatt alkalmatlan a boldoggá avatásra. Ez a képtelen érvelés szerencsére kevés támogatóra talált. Ma már az egyház szentjei közé sorolja Kalkuttai Terézt. A szerinte talán nem is létező Istennek tett ígérete, a kanti kötelelességtudat, a belső tartás, egyfajta vakreménybe vetett hit adott erőt neki, hogy véghezvigye irgalmas cselekedeteit? Nem tudom, de szerencsére nem is kell választ adnom erre. A kérdés megfogalmazása foglalkoztatott leginkább, amikor megpróbáltam a helyébe képzelni magamat. Nem hiszem, hogy olvasott volna Kantot. Inkább nem, mint igen, gondolom. Mégis Kant híres maximája jutott az eszembe, amikor jegyzeteit olvastam: „cselekedj úgy, hogy csele-

kedeted eredője általános törvényhozás alapjául szolgáljon”; azaz, az értelmezésem szerint: élj úgy, mintha volna Isten.

Szeretnék beszámolni egy nemrég kezembe került fotóról. A képen a Szeretet Misszionáriusai Rend egyik nővérét láthatjuk, aki egy kalkuttai utcán, a járdaszegélyen heverő koldus körmét vágja le. Ez a páriák-páriája koldus szinte királyi mozdulattal nyújtja a kezét manikűrözésre az apácának. Az apáca pedig olyan gonddal végzi a munkáját, mint aki tudatában van annak, hogy az éhesek és meztelenek, a jövevények mind Krisztus képmásai. Első pillantásra a koldus olyan, mint egy fekete rovar, el is kaptam a képről a szememet azonnal. Aztán kényszeríttem magamat arra, hogy tovább nézzem. Először csak ismerőssé vált, aztán a sok megnézés után valósággal megszépült az arca.

Nem mondom, hogy ne olvastam volna a szociális munkáról szóló idevonatkozó szakirodalmat. Vagy a mai-tegnapi gondolkodók egy-egy tanulmányát a részvét, az istenhit klasszikusairól. Hankovszky Tamás Pilinszky-tanulmányát például, vagy Szénási Zoltánt, Török Endrét, hogy kapásból csak egy-két fontos szerzőt említsek. Vagy ne vettem volna elő a Keresztes Szent János-fordítás idején általam olvasott szakirodalmat. Vagy egyik kedvencemet, Cioran *Könnyek és szentek* című — talán ateista, de többeket mégis megtérésre indító — katartikus könyvét. Abból, ami a szociális munkával kapcsolatban a kezembe került, kiderült, hogy a társadalom peremén élő, páriálásra kényszerített ember az őt felkaroló szociális munkás segítségével olykor visszakapaszkodik az emberi közösségbe és boldogul, az őt segítő személy azonban magára veszi a hajdani elesett nyomorúságát, és maga lép a szenvedő helyébe. Kalkuttai Terézzel, szerintem, ez történt. Én magam képtelen volnék arra, hogy a szociális munkások, a jótékonykodásban önmagukat elemésztő önkéntesek életét éljem, de alkalmas vagyok/voltam arra, hogy megrajzoljam Teréz anya bennem élő figuráját. Tekintsük az *India*-ciklusok verseit törlesztésnek, a kívülálló, azaz az én szociális munkára alkalmatlan személyem szavakban, versekben megfogalmazott jóra való törekvésének.

Ha az India-versek mellé illeszténénk a Vakfolt című, Borbély Szilárd halálára írt költeményt, az érzélem, amely ezt a verset megalapozza, nagyon hasonló, még ha Kalkuttai Teréz egy másik utat választott is. Borbély Szilárd emlékére írt esszéje záró sorai így hangzanak: „Mérhetetlen hálát érzek a hi-

A nagy bátrak azok, akiket a lelkiismeretük vezet, akik képesek arra, hogy lemondjanak mindennapjaik kényelméről, percnyi érdekeikről, akik képesek arra, hogy engedjenek a belső hangnak, hogy ne hallják meg a gyűlölet harsonáit. Szentek, művészek, gondolkodók, és nyilván a magukat mások kedvéért feláldozó, zömmel a köznapi emberek. Minden hívő és hitetlen, aki a túlvilág reményében, vagy éppen anélkül, a belső hangot követve mások szolgálatába áll.

A kérdésében említett *Vakfolt* című versemben az öngyilkosságára készülő, az öngyilkosságát sikerrel végrehajtó Borbély Szilárd szájába adom Cioran kérdését. „Aktuális vagy-e még Istenem?” Jogosulatlan vagyok arra, hogy megítéljem Borbély Szilárd öngyilkosságát, mint ahogyan egyetlen ilyen visszavonhatatlan döntést sem tudnék megítélni. Egy bizonyos azonban, Borbély Szilárddal elszántabb, önmagával, sorásával, rettenetes élettörténetével bátrabban szembeszállóbb író sz-

tüket megvalló, vagy a hit vigasza nélkül élő nagy bátrak iránt. Példájuk nélkül nem merem volna belefogni a Vak remény című verstörténetembe.”⁴ Kik ezek a nagy bátrak, akiket Zsuzsa megidéz?

⁴Takács Zsuzsa:
i. m. 173.

Talán a vallomások veszélyes is — kitarulkozás olyasvalamivel kapcsolatban, amiben még nem látunk tisztán, vagy ami olyan közletről érint, hogy még nehéz róla beszélni. Megoszthatatlan marad mindaddig, ameddig még nem tisztázott kellőképp. Így az irodalom is veszélyes lehet annak, aki írja, és annak is, aki olvassa, hisz mindannyian szembesülünk benne valamivel, ami még feldolgozatlan, ám elő akar törni.

A Vakfolt című vers
Borbély Szilárd halá-

mélyesen nem ismertem. Megírta tragikus gyermekkorát, szülei meggyilkolásának dosztojevszkiji történetét. Leszámolt az önáltatás, a túlélés reményében táplált felejtés illúziójával. Nyilvánvalóvá tette olvasói számára, hogy a szegénység, a civilizáció áldásaiból kizárt kisközöség, a jogfosztottság, a tragikus sors nem nemesít. Az őt körülvevő szeretet, szakmai elismerés, a hírnév, a sikeres magánélet, melyet napjaink romló és züllő országa, a kísértetként visszajáró múlt szemüvegén keresztül figyelt, elviselhetetlen tehernek bizonyult számára. Utolsó csepp a pohárban talán a Művészetek Palotájában tartott nagy sikerű szerzői estje volt, rá két napra öngyilkos lett. A siker, a felé áradó szeretet nem megerősítette, hanem összeroppantotta. Ahogyan Simone Weil számára is elviselhetetlennek bizonyult az önként vállalt gyári munka, a szalagnál végzett rabszolgálat során a felé irányuló szeretet. De lehet, hogy egy olvasói megjegyzés volt Szilárd gyilkosa.

Gondoljunk Thomas Mann Dosztojevszkijről írott tanulmányára. „A nagybeteg nevére esküdni fognak mindannyian, akik betegségének köszönhetően maguk nem tébolyodtak meg” — fogalmazott Thomas Mann. Ha egy író sötét gondolataiba beavatja az olvasót, számíthat arra, hogy az olvasó félbehagyja az olvasást, de számíthat arra is, hogy olvasója magára ismer a történetben, a helyzetben, és az ő írásának, írói és a nyilvánosság elé tárt magánéleti tapasztalatának köszönhetően kilábal maga is válságos helyzetéből. Számíthat rá, így fogalmaztam, de természetesen nem hiszem, hogy Borbély Szilárd pedagógiai céllal adta volna közre verseit. Vagy írta volna le a *Nincsteleneket*, meztelenítette volna le a családját. Szíven ütő tapasztalat volt elolvasnom a regénye megjelenése után tett olvasói bejegyzést, amire előbb utaltam. „Bárcsak ne írna többet!” — írta egyik nőolvasója. El tudom képzelni, hogy az író, depressziósan, önmagát gyötörve igazat adott a kommentelőnek. Meghozta gyilkos és hideg döntését: „kitörölte a világ dolgai közül önmagát”. A nagy művek jelentős hányada egyébként is nehezen megemészthető olvasmány. Emlékszem, mennyire szíven ütött Móricz *Árvácskájának* első olvasása. És maga a filmváltozat: Ranódy László alkotása, a zseniális gyerekszínész, Czinkóczy Zsuzsa s a többi felnőtt színész alakítása valósággal belém égett. 1969 őszén egyébként is különösen érzékeny voltam minden tragikus gyerek történetre, hiszen azon a nyáron született az első kislányom. A számomra fontos írók egyébként az utolsó szó jogán írnak, védtelenségük tudatában és felmentésükben reménykedve. Saját, sötét tónusú verseimmel kapcsolatban is ezt gondolom. Ezer módja volt és van a lazításnak, a maszkok próbálgatásának, a lovagi tornának, ott van például a műfordítás, a gyerekversek írása, az ironikus vagy önironikus intonáció. De a vers mint vallomások irodalom, vagy ahogyan Pilinszky állítja: a *gyónás* halálosan komoly.

Gyerekkorom óta foglalkoztat az öngyilkosság kérdése, az ember rettenetes szabadsága arra, hogy eldobja magától az életét. Igazat adok

lát követően hamar megjelent, de az ő életének tragédiáján túlmutatóan valami általánosabbat tudott már akkor kimondani.

A pályakezdéshez visszakanyarodva, Zsuzsa többször említette Pilinszkyt, akinek Harmadnapon című kötete nagy hatással volt rá, s a *Költők egymás közt* című antológiába Pilinszky írt bemutató esszét Zsuzsa versei elé. Honnan ismerte őt, s mi az, ami kapcsolódást jelentett már a kezdetektől?

Költészetében a Pilinszky-hatás nem közvetlen, bár beszélgetésekben gyakran említi őt és művészeti-filozófiáját. Lehet-e továbbírni egy folytathatatlannak érzékelt hagyományt?

A szövegeknek utóéletük is lehet, helyenként nagyon is jelentős, ahogy ez legutóbbi verseskötete esetében is előfordult. A Tiltott nyelv az Üdvözlég,

Camus-nek, aki az öngyilkosságot a legfontosabb filozófiai problémának tekintette. Szilárd öngyilkossága különösen megrázó volt sokunk számára. Hiszen, Camus Dosztojevszkijről írott szavait idézve, felismerte „a világ abszurditását, és a hit vigaszába menekült”. Ennél szebb „sír feliratot” valóban nem kaphatna senki, de az ő esetében a hit az öngyilkosság elkövetésének idején mégsem bizonyult elegendőnek.

Engedje meg, hogy csaknem szó szerint idézzem, amit Jánossy Lajosnak mondtam, aki a jövő februári Pilinszky estről kérdezett, amelynek házigazdája leszek. Ő ugyanis ugyanezt a kérdést tette fel nekem. Két évvel a Harmadnapon megjelenése előtt, 1957-ben találkoztam Pilinszkyvel a Petőfi Sándor utca 17. alatti ház első és második emeletének lépcsőfordulójában. Utolsó éves gimnazista voltam, évek óta írtam már verseket. Mivel édesanyámtól tudtam, hogy a házunkban lakó nagynénjéékhez, a Baitz nővérekhez költözött egy időre a „költő”, találkozásunk várható volt. Hajszálpontosan emlékszem a részletekre, ő lefelé jött a széles vörösmárvány lépcsőfokokon, én pedig fölfelé igyekeztem. Koradélután volt. A költőkről alkotott romantikus elképzeléseimnek teljesen megfelelt Pilinszky külseje; a szépségétől a földbe gyökerezett a lábam. Magas volt, vékony, finom arcvonású, angyali jelenség. Megrendülten köszöntem rá: „jó napot kívánok”, mire ő azt mondta, „kezét csókolom!” Így hangzott az első párbeszédünk. Ami pedig a verseim elé írott Pilinszky-bevezetőt illeti, azt az *Új Írásban* a már beérkezett, jelentős költőknek feltett körkérdésnek köszönhettem. Ketten említik a nevemet a figyelemreméltó fiatal tehetségek között: Juhász Ferenc és Rónay György. A Kiadó a beérkezett válaszok alapján állította össze a *Költők egymás közt* című nemzedéki antológiát, és kérdezett meg minket, hogy mit szeretnénk, ki mutassa be a verseinket. Gondolkodás nélkül Pilinszky nevét mondtam.

Erősen tartottam Pilinszky hatásától, bár — igaz, ami igaz — a *Némajáték* című kötetemben vannak pilinszkykys sorok. Úgy gondolom én is, hogy folytathatatlan az az út, amit Pilinszky követ. Folytathatatlan, mert egy zseni előtt megnyíló ösvényről van szó, amely, mihelyt áthaladt rajta, össze is zárul. Pilinszky a misztikusok szűk útját követi, lemond a rímek, a forma csillogásáról, a nyelv gazdagságáról, szókinccse egyre szegényesebb; s végül el is hallgat. Hatvanévesen hal meg, de 57 éves korától nem ír verset. Ez az időpont egyébként egybeesik nővére öngyilkosságával. Életműve azonban teljes egész.

Úgy gondolom, hogy az isteni tiltást megszegő ember tudásvágyáról, a tiltott gyümölcs megízleléséről van szó ezekben a versekben. A vers hőse azonban, fogalmazzunk pontosabban, a költő, ez esetben én, engedetlensége tudatában is számít Isten könyörületére. Persze a kimondásban eleve benne foglaltatik egy másfajta, nyelvi jellegű kudarcs is. Pontatlan vagy pontosnak vélt megfogalmazásunk sosem azonos az eredeti gondolattal. A kimondás korlátot állít, a közlésben szüntelen

utazás! című kötetben jelent meg először, a 2013-as kötetben pedig címadó, kötetnyitó költeményként szerepel. De hogyan lehet egy vers tiltott nyelvű, illetve hogyan hívhat létre egy tiltott nyelv egy kötetet?

Beszéljünk a készülő kötetéről, a Vak Reményről, melyet a vers szerint a jövőbe vetettünk. Az életműkötet a tervek szerint az idei könyvhétre jelenik meg a Magvetőnél.

eltolódások, csúszások vannak. Ha eljutunk a megfogalmazáshoz, az már többszörösen is hamis az eredeti gondolathoz képest. Attól hogy megírom, hogy saját koordinátái közt megáll saját lábán, mégsem zárul le egy vers. Mint valami ketrecbe zárt griffmadár, kikölti a tojásait, és fiókáival együtt (de mondhatnám vészjóslóbban is: gyújtóbombáival együtt) tágabb teret követel magának. A 2012-ben keletkezett *Tiltott nyelv* és az *Üdvözlégy utazás!* című kötetben szereplő darabok, különösen pedig a címadó (*Vak*)remény biztosan ilyen, magának tágabb teret követelő szöveg. A *Tiltott nyelven* való beszéd és a jövőbe vetett (*Vak*) Remény nem egy vers idejére szól, hanem, elnézést a nagyképű megfogalmazásért, egész költészetemre. Lucie Szymanowska, cseh fordítóm egyébként a *Tiltott nyelv* címet adta a 2010-ben megjelent cseh nyelvű életmű válogatásnak. Úgy látszik, Lucie a lelkembe látott, nem úgy, mint én magam. Verseim (és a fordító) egyszer csak ráébresztettek a tiltott gyümölcs megízlelése utáni meztelenségemre és magányosságomra.

Igen, így tervezi a kiadó és én is. Tizenhárom évvel ezelőtt elálltam a Magvetővel való szerződéstől, egyoldalúan és kétségbeesve. 2004 vészterhes évében, mikor is az akkori kormány az országot megosztó taktikájával megágyazott a jelenleginek, úgy éreztem, hogy minden reményem összeomlik. (Háttér-információként csak annyit, hogy családom felvidéki eredetű, édesapám Kassáról került át a pesti piarista gimnáziumba, és itt végzett a Pázmány Péter Egyetem jogi karán. Részben neki köszönhetem, hogy érzékeny vagyok a kirekesztés, megosztás cselvetéseire.) Sötétnek, reményvesztettnek láttam a jövőmet, verseimet, egész addigi életművemet. Bekerültem a János kórház intenzív kardiológiai osztályára. Volt tehát mire hivatkoznom, amikor megkértem a Magvető igazgatóját, hogy csak az új verseket adja ki, a régebbieket pedig felejtjük el. Így jelent meg az új verseket tartalmazó vékony kötet, az *Üdvözlégy, utazás!* Biztos vagyok benne, hogy ennek a haladéknak köszönhetem, hogy írok azóta is. Tavaly azonban, egy nyári könyvtárrendezés során, kezembe kerültek vacogó, elsárgult, poros egykori köteteim. A *Némajátékot* és a *Viszonyok könnyét* azonnal a kidobandó könyvek közé tettem. Aztán, hogy pontatlanul idézzek: „elszörnyedtem a zordon tett felett”. Ráadásul közben egy gyanúsán vaskos zöld levél is előpergett a könyvespolcra, és egy testes lexikonnal rá is csaptam. Akkor derült ki, hogy egy újszülött gyíkot ütöttem agyon. Megrendített a felismerés. A teljes történet olvasható egyébként az idén megjelent *Sóbálvány* című társcanovella-kötetemben. Akárhogy is, volt valami öngyilkos gesztus abban, hogy meg akartam szabadulni két korai kötetemtől. A túlélés reményében szeretném tehát, hogy az új versekkel együtt legyen gyűjteményes kötetem.